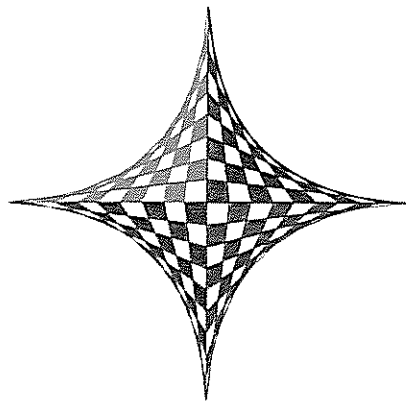

Jde o neběžný pohled na sociální skutečnost: prostřednictvím neběžného postupu, aplikací fenomenologické filozofie na sociální skutečnost, tedy sloučením fenomenologického pojetí (což je samo o sobě dosti náročné) se sociologickou snahou řešit nesnadný sociologický problém.

Autorce jde o snahu porozumět sociální životní skutečnosti skupinovým přístupem, což je zase postup sociologický (a to bez ohledu na to, zda použijeme termínu „třídní analýza“ nebo jakéhokoli jiného skupinového pojetí) pomocí globálního fenomenologického přístupu.

Také způsob zpracování je v sociologii dosti neobvyklý: nikoli snaha o „odsubjektivizovaný“, co nejobjektivnější přístup, nýbrž jako postmodernistický výklad, „příběh“.

doc. PhDr. Vladimír Jochmann

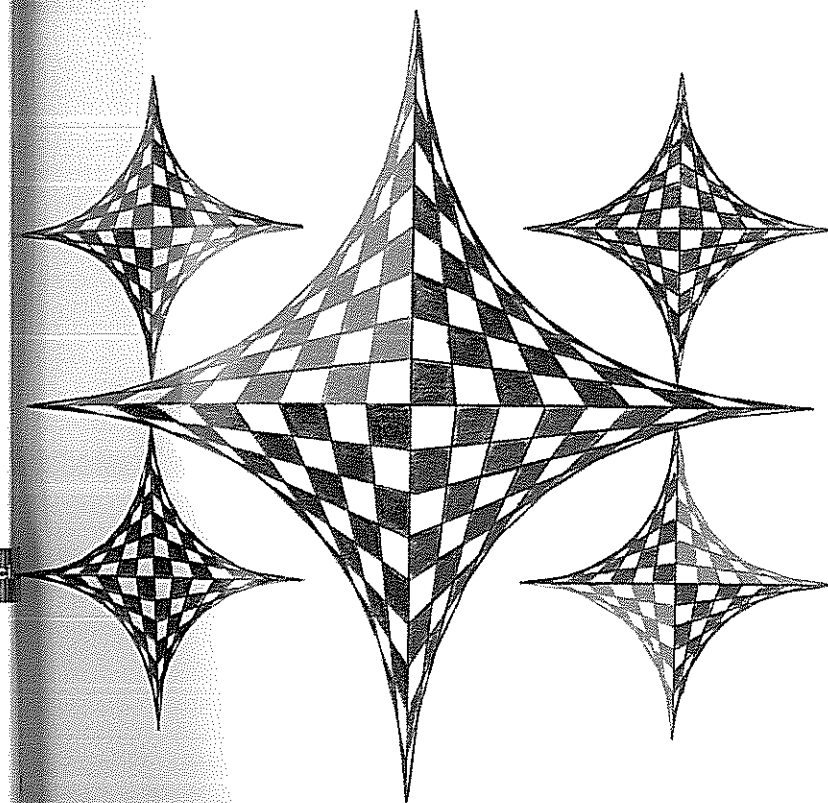
1240759394

Ustřední knihovna FSS MU Brno

Helena Kubátová

ŽIVOTNÍ SVĚT A SOCIÁLNÍ SVĚTY

Soci

E

Obsah

Místo úvodu	11
Průvodce čtenáře příběhem	11
Metodologická poznámka	16
A Životní svět jako fenomenologický a sociologický problém	19
1 Životní svět.....	21
1.1 Životní svět jako svět přirozeného postoje (domov a cizota).....	21
1.2 Zásoba vědění.....	22
1.3 Významy v životním světě a systémy relevance	26
1.3.1 Praktický ohled a „bytí u světa“	26
1.3.2 Existenciální způsoby jak být: „bytí ve světě“	28
1.3.3 Člověk je starost: fundamentální úzkost.....	31
1.3.4 Shrnutí vymezení systémů relevance	32
2 Člověk, který žije ve světě	37
2.1 Identita jako způsob bytí v možnostech: utváření identity jednáním	37
2.1.1 Identita a identifikace	38
2.2 Vnitřní struktura identity: identita a typ identity	41
2.2.1 Vztah mezi identitou a typem identity: problém subjektivity	42
2.3 Biograficky determinovaná situace: fenomenologická interpretace vztahu mezi identitou a typem identity	44
2.3.1 Biografie a historie	46
3 Interpretační kapacita a projektování života	49
3.1 Interpretační kapacita: tři momenty rozumění životnímu světu.....	49
3.2 Vztah mezi interpretační kapacitou a projektováním	50
3.3 Uchopení interpretační kapacity aktérů technikou projektování života	54
4 Životní a sociální situace: dvojitá situace.....	57
4.1 Fenomenologické pojetí životní situace: časová a prostorová strukturace životního světa	57

4.2 Sociologické pojetí sociální situace: sociální strukturace životního světa.....	60	7.2 Život podle učňů: reprodukce života rodičů.....	112
B Životní svět jako sociální problém.....	63	7.2.1 Práce jako zdroj příjmu a nutné zlo.....	112
5 Životní projekty adolescentů 1997.....	65	7.2.2 Tradiční rodina: otec, matka, děti.....	113
5.1 Umístění dat do sociálně-historického kontextu	65	7.2.3 Vzhled a sex jako okrajový fenomén	115
5.2 Východiskové hypotézy: nová střední třída, dělnická třída, autoreprodukce vzdělání a sociálního postavení	68	7.2.4 Peníze a majetek jako nesamozřejmý, ovšem nutný fenomén.....	115
5.3 Odlišnost životních projektů adolescentů podle sociálního postavení: míra informovanosti o světě.....	74	7.2.5 Volný čas a zábava: jak pro koho	116
5.4 Založení a poukazy projektů: interpretační kapacita.....	77	7.3 Obsah zásoby vědění: shrnutí.....	117
5.5 Projekty a interpretační kapacita: shrnutí.....	83	8 Identita a socializační proces.....	119
6 Rozsah zásoby vědění.....	87	8.1 Socializace a sociální učení: autentická a anonymní identita.....	119
6.1 Rozsah zásoby vědění o světě jako o celku možných a aktuálních horizontů	88	8.2 Socializace a proces atribuce: adolescenti nové střední třídy a dělnické třídy	123
6.1.1 Životní svět podle gymnazistů: svět možností	90	8.3 Identita adolescentů nové střední třídy.....	124
6.1.2 Životní svět podle učňů: svět nutnosti.....	93	8.4 Identita adolescentů dělnické třídy.....	127
6.2 Rozsah zásoby vědění o jednotlivých částech světa: životní očekávání a životní strategie	95	9 Závěry.....	129
6.2.1 Životní očekávání a životní strategie.....	97	9.1 Projekty a interpretační kapacita	129
6.2.1.1 Životní očekávání gymnazistů a učňů: viděný vějíř možností	98	9.2 Rozsah zásoby vědění.....	130
6.2.1.2 Životní strategie učňů: pasivita, adaptace, reprodukce, genderová odlišnost	99	9.3 Obsah zásoby vědění	130
6.2.1.3 Životní strategie gymnazistů: aktivita a autonomie, asimilace, produkce, genderová homogenita.....	100	9.4 Identita a socializační proces.....	131
7 Obsah zásoby vědění.....	103	9.5 Dvojitá situace	132
7.1 Život podle gymnazistů: alternativy, vysoké aspirace a představivost.....	103	10 Životní projekty adolescentů 2004: co je nového?	135
7.1.1 Práce jako seberealizace.....	103	10.1 Umístění dat do sociálně-historického kontextu	135
7.1.2 Rodina jako partnerské soužití	106	10.2 Východiskové hypotézy: nová střední třída, podnikatelská třída a dělnická třída, autoreprodukce vzdělání a sociálního postavení	138
7.1.3 Vzhled a sex jako významný fenomén.....	108	10.3 Odlišnost životních projektů adolescentů podle sociálního postavení: míra informovanosti o světě.....	142
7.1.4 Peníze a majetek jako samozřejmost.....	110	10.4 Založení a poukazy projektů: interpretační kapacita.....	145
7.1.5 Volný čas a zábava jako všeobecný a samozřejmý fenomén.....	111	11 Rozsah zásoby vědění: srovnání 1997 a 2004	149
		11.1 Rozsah zásoby vědění o světě jako celku možných a aktuálních horizontů	150
		11.1.1 Životní svět podle středoškoláků: od světa bez hranic k realistickému světu	152
		11.1.2 Životní svět podle učňů: svět nutnosti.....	155
		11.1.3 Shrnutí	157

11.2	Rozsah zásoby vědění o jednotlivých částech světa: životní očekávání a životní strategie	157	14.2	Proměny socializační situace: jedinečnost a obecnost, odlišnost v reflexivitě identit	204
11.2.1	Životní očekávání a strategie.....	158	14.3	Interpretace proměn.....	206
11.2.1.1	Životní očekávání středoškoláků a učňů: viděný vějíř možností	158	14.3.1	Vztažný rámec aspirací a vztažný rámec prostředků: sociální návětrí a závětrí.....	206
11.2.1.2	Životní strategie učňů: pasivita, adaptace, reprodukce a genderová odlišnost	159	14.3.2	Absence mezigeneračního konfliktu.....	208
11.2.1.3	Životní strategie středoškoláků: od produkce k tvořivé reprodukci.....	160	14.3.3	Rodinný stůl a rodinný projekt v nové střední třídě.....	210
11.3	Rozsah zásoby vědění: shrnutí	161	14.4	Jeden životní svět, mnohost sociálních světů: dvojitá situace a interpretační kapacita	215
12	Obsah zásoby vědění: srovnání 1997 a 2004.....	163	15	Životní svět a sociální světy	217
12.1	Život podle středoškoláků: tvořivá reprodukce života rodičů.....	164	15.1	Životní svět a vertikálně diferencovaná společnost.....	217
12.1.1	Práce: pracovní seberealizace skloubená s rodinou.....	164	15.1.1	Jeden univerzální životní svět	218
12.1.2	Rodina: rodinný stůl	168	15.1.1.1	Fenomenologické pojetí interpretační kapacity a životní situace	220
12.1.3	Vzhled a sex: kam se poděly?	173	15.1.2	Mnohost sociálních světů	220
12.1.4	Peníze a majetek: nesamozřejmý fenomén.....	175	15.1.2.1	Vertikálně diferencovaná společnost jako souhrn životních podmínek.....	223
12.1.5	Volný čas a zábava: rodinný projekt.....	177	15.1.2.2	Diferencovaná situace soudobých moderních společností	225
12.2	Život podle učňů: reprodukce života rodičů.....	180	15.1.2.3	Jak se z objektivního vytváří subjektivní: subjektivní reprezentace objektivního sociálního prostoru	228
12.2.1	Práce: nutný zdroj příjmu	180	15.2	Životní svět a reflexivita moderní společnosti.....	230
12.2.2	Tradiční rodina	182	15.2.1	Reflexivita společnosti a sociální definování životních situací.....	231
12.2.3	Vzhled a sex: na okraji	185	15.2.2	Reflexivita zdravého rozumu a dynamizace zásoby vědění	232
12.2.4	Peníze a majetek: nesamozřejmý fenomén.....	185	15.3	Přirozený postoj, praktický smysl a moderní společnost	236
12.2.5	Volný čas a zábava: jak pro koho	186	Místo závěru	241	
12.3	Obsah zásoby vědění: shrnutí.....	188		Moc pochybností.....	242
13	Identita a socializační proces: srovnání 1997 a 2004	189	Přílohy	243	
13.1	Socializace a individualizace.....	189	Tabulky 1	1A Povolání rodičů.....	244
13.2	Socializace, doxická zkušenost a základní důvěra	194		1B Vzdělání rodičů	244
13.3	Vztah mezi jedinečností a obecností identity	196		1C Vzdělanostní homogamie a heterogamie rodičů	244
13.4	Identita adolescentů nové střední třídy: kým se můžu nebo musím stát?	198			
13.5	Identita adolescentů dělnické třídy: jsem tím, kým jsem	200			
13.6	Identita a socializační proces: shrnutí.....	201			
14	Závěry a jejich interpretace: srovnání 1997 a 2004	203			
14.1	Proměny a stabilita horizontů: odlišnost v dynamičnosti zásoby vědění a v reflexivitě systémů relevance	203			

Tabulka 2 Základní údaje o respondentech a jejich rodičích	245
Tabulka 3 Rozsah zásoby vědění: srovnání 1997 a 2004	245
Tabulka 4 Obsah zásoby vědění: srovnání 1997 a 2004	246
Použitá literatura	249
Rejstřík jmenný a věcný	253

Místo úvodu

Průvodce čtenáře příběhem

*Dodatečná rozumnost. – Všechny věci,
které žijí dlouho,
nasáknou postupně natolik rozumem,
až přestane být pravděpodobné,
že by měly původ v nerozumu.*
Friedrich Nietzsche 2004, s. 13

Cílem této studie je analýza a porozumění *životní situaci* člověka. Životní situace je místem, ve kterém se setkává člověk se světem. Studie poukazuje na možné přínosy propojení fenomenologického pojetí přirozeného životního¹ světa se sociologickým pojetím sociálně diferencované, případně tříděně rozdělené moderní společnosti pro hlubší porozumění životní situaci člověka v moderní společnosti.

Sociologické porozumění životní situaci moderního člověka založené na doplnění fenomenologického pojetí přirozeného životního světa třídí analýzou by mohlo poukázat na to, jak je životní situace člověka v moderní společnosti zakotvena v přirozeném životním světě, který zřejmě nikdy nezmizel ani nezmizí. Jen je občas zakrýván produkty stále se zvětšující reflexivní a transformační kapacity moderní společnosti. Sociologické porozumění by nemuselo vždy zůstat na tomto povrchu a popisovat jen různorodost viditelných produktů společnosti, ale mohlo by vycházet z pokusu zahrnout do procesu porozumění i některá spíše filozofická východiska přirozeného životního světa.

Tato studie je vyprávěním o deset let trvající cestě za poznáním a porozuměním vztahu mezi člověkem a jeho světem. Během tak dlouhé doby se proměňoval nejenom cíl, ke kterému jsem se na začátku vydala, ale také já sama a moje vlastní zásoba vědění o problému. V tomto smyslu lze říci, že problém řešený v této studii i já samotná máme dějiny. Tyto dějiny je třeba ve studii zachovat, protože jinak by ztratila značnou část svého smyslu. Proto je tato studie *příběhem o cestě za poznáním*, nikoliv závěrečnou zprávou.

¹ Přirozený svět a životní svět chápu jako synonyma, neboť vycházím z toho, že životní svět je světem přirozeného postoje (bliže k tomu viz kap. 1.1).

svých projektech příliš neuvažují o odlišnosti ženských a mužských životních strategií. Jak ukáží v kapitole sedmé, přesto můžeme najít náznaky symbolické dominance vidění světa jako genderově rozděleného, které se projevují v dilematu kariéra, nebo rodina, případně rodičovská dovolená.

7 Obsah zásoby vědění

Interpretační kapacita poukazuje na obsah zásoby vědění, na strukturu životního světa a na jeho jednotlivé prvky, které se týkají očekávaného života adolescentů. Adolescenti nové střední třídy a adolescenti dělnické třídy mají ve svých projektech zahrnuté shodné prvky životního světa, na úrovni všeobecnosti mají tedy shodné systémy relevance. Mezi základní prvky jejich životního světa patří práce, rodina, volný čas a zábava, peníze a majetek, vzhled a sex. Na takovém výčtu prvků každodenního světa bychom se asi shodli všichni. Naše životy se odehrávají v určitém kulturním a sociálním kontextu, v rámci kterého jsou důležité právě tyto prvky.

Výčet prvků životního světa odpovídá komponentám životní dráhy. Podle Nového je možno vymezit tři takové komponenty: rodinný život, práci, příp. jiné formy získávání prostředků k životu, a volnočasové aktivity (Nový 1989, s. 13 a n.).

Přestože se obě skupiny adolescentů shodují ve výčtu prvků životního světa, *odlišují se v tom, které komponenty preferují*. Zatímco adolescenti nové střední třídy preferují práci a volný čas, adolescenti dělnické třídy preferují práci a rodinu. Jednotlivé komponenty jsou také *odlišně interpretovány*. Obě skupiny adolescentů se odlišují v tom, jak ve svých životních projektech jednotlivé prvky životního světa naplňují.

Na obsahu zásoby vědění se podílí rozsah zásoby vědění, zejména jednotlivé úrovně systémů relevance a schémata typizace. Jak jsem již rozebrala v kapitole páté a šesté, adolescenti nové střední třídy se od adolescentů dělnické třídy liší v konkrétnosti typizací a obecnosti zkušeností, což se odráží ve velikosti okruhů obeznamenosti se světem. Znovu zde vyvstává Heideggerova otázka „na co člověk s odemknutým světem stačí“. *Rozsah a struktura světa, který člověk odemkl, určuje jeho možnosti*. A protože rozsah a struktura odemknutého světa určují rozsah a strukturu možností, určují také obsah projektu.

7.1 Život podle gymnazistů: alternativy, vysoké aspirace a představitost

7.1.1 Práce jako seberealizace

Adolescenti nové střední třídy ve svých životních projektech *preferují atraktivnost a zajímavost práce před platem*. Plat je důležitý, ovšem sám o sobě nestačí. Všechna povolání, která adolescenti nové střední třídy mají ve svých projektech,

patří mezi prestižní a současně nejlépe placená. Popisují konkrétní povolání a očekávají, že na pracovištích budou zastávat vedoucí a řídicí pozice.

Pro adolescenty nové střední třídy je práce seberealizací, osobním a zajímavým naplněním života. Ve své profesní dráze nepočítají s žádnou katastrofou, očekávají zcela samozřejmě kariéru. Pokud vůbec mají z něčeho strach, potom pouze z nudné a rutinní práce. V jejich životních projektech je práce vykreslena jako atraktivní, zajímavá, vysněná, perspektivní. Adolescenta nové střední třídy musí práce především bavit.

Jsem totiž veterinářka. Můj sen se splnil, takže mám, co chci, dělám práci, kterou jsem chtěla a která mě baví. (Ž, 111)

Mé zaměstnání je perspektivní, není to žádná kancelářská rutina, ale někdy by mi – jen tak sedět v kanceláři možná vyhovovalo víc. Dnes je mi 31 let a proto musím využívat šance, které se mi nabízejí – ať už zahraniční cesty, semináře nebo zájezdy – nebo také delší pobyty v zahraničí. (Ž, 208)

Jsem plastický chirurg. (M, 419)

Já budu pracovat jako architekt v zahradnictví. (Ž, 439)

Chci dělat práci, která mě bude naplňovat (v mém případě překladatel – tlumočnick) ... (Ž, 778)

Jsem herečka... dělám to, co mě baví. (Ž, 976)

Budu buď doktorka, nebo inženýrka... (Ž, 992)

Pracuju teďka jako učitel počítačových her, ostré střelby a praktického sexu. (M, 655)

Alternativní životní styl založený na životě bez placené práce se v životních projektech explicitně vyskytuje v dívčích životních strategiích. Týká se těch dívek, které hodlají zůstat v domácnosti, přestože očekávají, že budou mít vzdělání. Chtějí se věnovat dětem a partnerovi. Samozřejmě je možno tento fakt interpretovat i tak, že adolescentky očekávají, že ve třiceti letech budou mít zrovna malé děti a zcela přirozeně budou na rodičovské dovolené. Ovšem žádný adolescent nepočítá ani s alternativním životním stylem založeným na rodinné kariéře, ani s tím, že by nastoupil na rodičovskou dovolenou.

Před sedmou nachystám snídaní těm mým cvrčkům a jdu je vzbudit. V půl osmé odcházejí do školy a já zůstávám sama. Manžel už je v práci. Umyju nádobí, naházím špinavé prádlo do pračky, zapnu ji a jdu umývat okna. V 10 hodin dopoledne si sednu, dám i kávu, zapnu si v kuchyni televizi a začnu pomalu vařit oběd. Důležitá část jídla – polévka. Bude kuřecí. U nás doma si na polévky potrpíme. A jako druhé jim udělám kynuté knedlíky plněné borůvkami. Ve 2 hodiny jsou tady první dva hladovci a ve tři hodiny můj manžel. (Ž, 271)

...Pak bych manželka vypravila do práce a starala bych se o dítě. (Ž, 402)

Když vyprovodím (či vykopu) svého manžela... počkám až se vzbudí potomek či potomci... asi tak v poledne uvařím nějakou dobrůtku ze sáčku... pak se společně najíme... a pak si uděláme nádherný den... (Ž, 576)

Já zůstanu s dětmi doma. Nebudu se celý den nudit, protože náš syn si pro každý den připraví nejméně jedno překvapení. (Ž, 699)

Většinu času mi bude zabírat starost o rodinu. Chtěla bych mít rodinu, která bude držet vždy pospolu, a na kterou se mohu vždy spolehnout. Chtěla bych mít jedno dítě, kterému bych se mohla plně věnovat. (Ž)

Když se podíváme na představu dne těchto adolescentek nové střední třídy v domácnosti a srovnáme ji s představou rodinného života adolescentek dělnické třídy (viz kapitola 7.2.2), vidíme nápadné podobnosti. Lze usoudit, že *třídní rozdíly jsou alespoň částečně smazány, ale jsou zde rozdíly genderové*. To znamená, že se vyskytují rozdíly mezi dívkami a chlapci, ale nikoliv mezi dívkami podle jejich třídního postavení.

Podle P. Bourdieu společnost neustále reprodukuje principy vidění a dělení podle genderu. Ženy jsou v pasti symbolické moci a symbolické dominance, kterou drží ve svých rukou muži. Tato symbolická dominance je institucionálně posilována a reprodukována rodinou, školou, případně církví. Tyto instituce socializují dominanci mužů a subdominanci žen (Bourdieu 2000, s. 77–78).

Přes určité povrchní rozdíly mezi adolescentkami odlišných sociálních tříd můžeme tuto socializační funkci institucí i symbolickou nadvládu mužů najít v obou sociálních třídách. Podle P. Bourdieu připadá hlavní role v reprodukci mužské nadvlády pohledu rodině; „zkušenost dělby práce podle pohlaví a legitimitní, zákonem garantovaná a do jazyka vepsaná představa o ní, se právě v rodině vnucuje velice záhy“ (Bourdieu 2000, s. 78).

Dilema volby mezi rodinnou a pracovní kariérou si uvědomují pouze některé dívky, ale žádní chlapci.

Nikdy jsem nevěděla, jestli mám po vysoké uplatnit své ambice v mateřství nebo v práci. Chtěla jsem být uznávaná a chtěla jsem být matka. Uznávaná matka. Jsem. Jde to. Pár roků tvrdě dřete a pak se dostanete do pozice, kdy se stačí párkrát ukázat na veřejnosti, a máte svou práci za sebou. Chlapi to mají lehčí. Oni se rozhodovat nemusí. Ctižádostivý muž si svůj chytí vždycky ukojí. V práci i v manželství. Má úspěch (o ten se stará) a má děti (o ty se stará jeho žena). Já to tak nechtěla. První dítě jsem opatrovala já, podruhé byl doma s Matějem on. Pak zase já, teď zase on. (Ž, 509)

Jelikož mi v roce 2010 bude přesně 30 let, myslím si, že hlavní náplní dne budou moje děti. Chtěla bych vystudovat vysokou školu. Jestli se to povede, skončila bych asi ve 23 letech. Až po vysoké škole bych se chtěla vdát a samozřejmě založit rodinu. Mateřská trvá 3 roky a já bych chtěla 2 děti. Takže je docela možné, že budu doma na mateřské, nebo kvůli špatné finanční situaci pracovat. (Ž, 229)

Mám manžela. Miluji ho? Potom mám svou práci. (Ž, 941)

Budeme mít jedno dítě a já budu dělat práci, která mě baví, ale přesto budu mít vždy čas na ty, které budu mít ráda. (Ž, 994)

Měla bych být dobrou matkou, manželkou a psycholožkou nebo nějakou Mgr. v oblasti sociologie. (Ž, 1148)

Chtěla bych mít zajímavou práci. Nemonotónní... měla by mě bavit a být zajímavá. A časově (kdyby to šlo, ale to asi nepůjde) nenáročná, abych měla čas na své děti. (Ž, 260)

Řešení problému, jak spojit pracovní kariéru a rodinu, je výhradně dívčí životní strategií, chlapci se netýká. Adolescentky nové střední třídy sice spojuje s adolescentkami dělnické třídy stejný úděl, ale jejich životní situace je přece jenom jiná: adolescentky dělnické třídy neočekávají, že budou mít vzdělání, takže nemusí řešit ani dilema mezi kariérou a rodinou.

Adolescenti nové střední třídy (chlapci) očekávají, že jejich partnerka bude mít placenou práci. V textech se vyskytl jeden případ chlapce, který uvažuje ponechat rozhodnutí o tom, zda jeho budoucí žena bude nebo nebude pracovat, výhradně na ní.

Na své manželce bych zřejmě nechal rozhodnutí, zdali chce pracovat či ne, ale určitě bych chtěl, aby na mě služební cesty po cizině jezdila se mnou. (M, 904)

7.1.2 Rodina jako partnerské soužití

Pro adolescenty nové střední třídy je zřejmě manželství hodnotou. Většina adolescentů nové střední třídy totiž chce se svým partnerem uzavřít sňatek.

Chtěla bych najít si opravdu dobrého manžela a hlavně dobrého budoucího otce, třeba si ho vzít, šetřit peníze a nemít děti – užívat si a až bychom měli dost peněz, mít děti a postavit si vlastní dům někde v horách. Chtěla bych si udržet vlastní hobby (i při rodině) a mít na něj čas. (Ž, 248)

Můj manžel by měl mít podobné zájmy jako já, ráno bychom spolu vstávali, udělali bychom si snídani... (Ž, 400)

A tak snad budu mít svou druhou půlku. Je však jasné, že by musel mít podobné zájmy. (Ž, 768)

Z životních projektů vyplývá, že v souvislosti se svou budoucí rodinou gymnazisté primárně uvažují o tom, že to bude soužití s partnerem. Až sekundárně uvažují o tom, že rodinu tvoří také děti.

O tom, jak by se měl partner v manželství chovat, jaké by měl mít zájmy a osobnostní vlastnosti, uvažují pouze dívky, chlapci se spíše zabývají tím, jak by měla partnerka vypadat, takže jejich očekávání ohledně partnerky jsou obsažena v kategorii Vzhled a sex (viz kapitola 7.1.3).

Můj muž bude vzdělaný, inteligentní, hodný. (Ž, 994)

Manžel bude určitě mistr v uklidňování dětí. Oni obecně si muži s dětmi dobře rozumějí a zůstávají po celý život jaksi hraví. (Ž, 685)

Všichni muži jsou stejní. Zosobňují uraženou ješitnost a čekají, až za nima přijde prosit o usmíření ten druhý. (Ž, 937)

Měla bych mít zajištěný život, manžel by se měl starat o většinu věcí. (Ž, 1211)

Manžel by měl být milý, hodný, příjemný, no a samozřejmě taky hezký. (Ž, 1212)

Přítel vypadá pořád ještě dobře. Ženský mi ho závidí. (Ž, 148)

Moje drahá polovička se konečně vybatolí z postele se svým již řádně vypěstovaným pivním mozulkem (za těch 12 let... proč ne..., že?) (Ž, 569)

Alternativně se v životních projektech vyskytuje život bez rodiny, jednak jako život zcela bez partnera, jednak jako nesezdané soužití.

...život jen se psem, útek od hnusné společnosti: pochopil jsem, že když chci utíkat, musím se zbavit břemene. Přestat žít jako ostatní. (M, 63)

...život bez rodiny, pouze s přítelem, cestování: Projedíme s přítelem Evropu. (Ž, 98)

...jsem veterinářka, veškerý čas trávím v ordinaci. Samostatná, soběstačná, bohatá. Pak se musím přivítat se svými psy. No jo, to je zase lásky. Vždyť jsme se viděli ráno. Ano, už vám nesu něco dobrého. (Ž, 130)

Došla řeč na rodinu. Tvrdě jsem si vybojovávala své místo v zaměstnání. Děti šly stranou. Nelituju toho. (Ž, 145)

Jsem herečka, je mi třicet, nejsem vdaná, ale jsem šťastná. (Ž, 976)

Rodina, stará (Myslím manželka), to mi nehrozí, chci poznat kus světa a kus života, to není v rodině dost dobře možné. (M, 1305)

Téměř všichni adolescenti nové střední třídy však očekávají, že budou mít děti. Uvažují o výchovně-emocionální péči o své děti, často si s nimi hrají. Na druhé straně trochu paradoxně počítají s tím, že jim děti budou hlídat buď jejich rodiče, nebo chůva.

Brzo ráno bych vstala, a protože jsou jesle zrušené, museli by mi děti pohlídat rodiče. (Ž, 236)

Pak odcházím pro děti do školky. Doma si s nimi chvíli pohraji, pak přichází manžel... dneska večer přijde paní na hlídání. (Ž, 174)

Peněz pro pečovatelku musí být taky dost. A plat pro agenty, kteří budou každý víkend shánět novou pečovatelku, protože pochybuju, že by u nás jednou vydržela víc. Pokud by žena chtěla zůstat doma, ubýlo by nám trochu výdajů. Jí by totiž nezbylo nic jiného, než vydržet víc než jeden víkend. (M, 380)

Svých vytoužených 5 dětí asi do 30 let nestihnu... Logicky vzato, když už za sebou budu mít to utrpení (střídající se s radostí) z narození malého človička, který bude navždy nosit kousek ze mne... který bude po můj a svůj život součástí mého krátkého, příliš krátkého času žítí a bytí... Součástí mne samé... asi se o něj budu muset vzorně starat jako každá správná česká matka... nebo ne? Snad ano. (Ž, 551)

Manžel bude určitě mistr v uklidňování dětí. Oni obecně si muži s dětmi dobře rozumějí a zůstávají po celý život jaksi hraví. (Ž, 685)
Nikdy své děti nebudu bit. Všemi prostředky je donutím perfektně zvládat 1 světový jazyk (angličtinu) a dva zvládat dobře. Ty ať si vybere samo. (Ž, 781)
Dítě by zatím mohla pohlídat nějaká osoba. (M, 847)
Počítal bych s tím, že se o děti postarají mi či její rodiče. (M, 907)
Večer se také budu věnovat svým dětem. (M, 1082)
Doma mě čeká muž. Před chvílí přišel, byl u mojí mamky – nechal tam na víkend naši dceru. (Ž, 1090)
...budu se starat o svého tříletého syna Davida. (Ž, 1150)
...holku hlídá máma. (Ž, 1184)

Rodina a péče o děti generuje další prvek, a to *starost o domácnost*. Adolescenti nové střední třídy očekávají dělbu práce v domácnosti mezi mužem a ženou. Ovšem ve svých životních projektech starost o domácnost nepopisují příliš podrobně. Vypadá to, jako by se rozumělo samo sebou, že to půjde skoro samo a domácnost se o sebe postará sama.

Pokud se už v projektech přece jenom tento problém objeví, tak dívky zcela automaticky předpokládají, že se o práci v domácnosti budou dělit s partnerem. Stejně tak i starost o rodinu po stránce materiálního zabezpečení je rozdělena rovnoměrně, pokud to nejsou ty dívky, které volí alternativní formu, tedy rodinnou kariéru. S tím v budoucnosti počítají i chlapci. V názorech na dělbu práce v domácnosti u gymnazistů obou pohlaví vládne shoda.

Obecně lze říci, že adolescenti nové střední třídy mají ve svých životních projektech zahrnutou rodinu a starost o domácnost méně často než adolescenti dělnické třídy, což může být dáno tím, že adolescenti nové střední třídy jsou více než na rodinu a domácnost zaměřeni na pracovní kariéru a na volný čas.

7.1.3 *Vzhled a sex jako významný fenomén*

Hodnocení tělesného vzhledu a popis těla se v textech adolescentů nové střední třídy vyskytuje velmi často, vzhled je považován za důležitý fenomén v životě. Adolescenti nové střední třídy předpokládají, že ve třiceti jim už bude tělo chátrat, proto bude třeba o něj velmi pečovat.

U dívek se kategorie vzhled naplňuje zejména péčí o tělo, např. pomocí cvičení a kosmetiky. Dívky počítají s tím, že se budou o své tělo starat a snažit se, aby vypadalo co nejlépe. Ze svých dat mohou generovat závěr, že současný módní trend týrání těla cvičením a dietami se týká pouze adolescentů nové střední třídy, a to jenom dívky, a vůbec se netýká adolescentů dělnické třídy.

Je možné říci, že dívky správně identifikují a berou vážně očekávání ze strany chlapců, protože chlapci většinou nehodnotí svůj vzhled, ale zaměřují se právě na vzhled svých partnerek.

Ohlížím se doprava a vidím Hanku (Moje manželka). Velice pěkný profil, to jako odborník můžu posoudit (plastický chirurg), a když si vzpomenu, co prováděla večera v noci, tak nevím, jestli dneska vůbec vstanu... Za dvě hodinky mám po práci a jedu domů. Hanka je už vzhůru, děti jsou ve škole, takže máme dům jenom pro sebe. Já ten život prostě miluju! (M, 418)

Většina dívek naopak s obavami očekává chátrání svého těla.

Bude mi třicet let, budu nervózní a upracovaná „vlastnice“ křečových žil a pár stehů na břicho po několika porodech. (Ž, 549)

...budu vypadat určitě trochu jinak. Určitě budu mít nějaké to kilo navíc, nebudu už taky žádná mladice. (Ž, 673)

Je mi 31 let. Vlastně bych měla mít za sebou nejlepší léta mládí. (Ž, 939)

Některé dívky mají optimističtější očekávání.

Podívám se do zrcadla a během pěti sekund zhodnotím svůj vzhled. Pod očima se zobrazují jemné kroužky a uprostřed čela jedna jediná vráska téměř nepostřehnutelná. Takže jinak celkem v pohodě. (Ž, 961)

Nikdy si nedám implantovat silikonové poprsí. (Ž, 786)

Hmm... To budu ale pěkně stará. 30 let. No já, já! To si říkám teď. Ale až těch třicet let budu mít doopravdy, tak se budu utěšovat, že to ještě není tolik. (Ž, 1061)

Naopak téměř všichni chlapci si myslí, že ve třiceti budou vlastně v nejlepších letech.

...to již budu mít za sebou tři desetiletí života. Kdo ví, jak to se mnou bude vypadat. Jedno je však jisté, a sice to, že budu v nejlepších letech. (M, 890)

Vyskytují se samozřejmě i výjimky.

Ale jestli půjde všechno jako doteď, tak mi bude asi 30, ty vole, to už budu stará páka, pomalu ale jistě přibude pleška, pivní mozol. (M, 1300)

Sex se v budoucnostních projektech adolescentů nové střední třídy vyskytuje velmi často.

Taky doufám, že neztratím iluze o sexu. (Ž, 789)

Nikdy svému muži nebudu nevěrná. (Doufám). Myslíš, že je člověk opravdu monogamní? Labutě to mají fakt lehčí. (Ž, 786)

Jestli budeme mít s manželkou chuť, ještě se před spaním pomilujeme. (M, 1033)

Tento den (sobota) a tuto noc si s mužem pěkně užijeme. Budeme se celou noc krásně milovat. (Ž, 1100)

Potom si dáme pusu na dobrou noc a co se bude dít dál, jestli budeme spát a nebo ne, to už je ve hvězdách. Možná opravdu Davídek potřebuje sourozence. Tak že by měl sestřičku? (Ž, 1126)

Nakonec jsme si udělali hezkou večeři při svíčkách, poslechli zprávy a šli se od dávat nočním hrátkám (já a on). (Ž, 156)

Tím se zásadně tito adolescenti odlišují od adolescentů dělnické třídy, kteří se sexem příliš nezabývají. Navíc gymnazisté dosti často spojují sex a vzhled s *romantickou láskou*, to učni nedělají. Učnice jsou téměř výhradně zaměřeny na rodinu, domácnost a děti, svým vzhledem a sexem se nezaobírají. Většina textů učňů a učnic se týká práce a rodiny, méně už volného času a zábavy. Téměř se nevyskytují slovní spojení „něco si užít“, „romantická večeře s milencem“. U učnic se nikde nevyskytuje nevěra, u učňů jejich občasnou zmínku o nevěře považují spíše za známku podléhání strukturálnímu tlaku: myslí si, že se to od mužů v jejich sociální třídě prostě očekává.

Učni ale celkově píšou o sexu mnohem méně často než gymnazisté. Názor na sex je podmíněn spíše genderově než třídně: dívky na sex pohlížejí spíše romanticky a spojují ho s rodinným životem.

7.1.4 Peníze a majetek jako samozřejmost

V životních projektech adolescentů nové střední třídy je výborná finanční a hmotná situace většinou považována za samozřejmost. Zmínky o majetku sice z textů nápadně nevyčnívají, majetek v životních projektech adolescentů nové střední třídy je však skutečně ohromující: velké vily s bazénem, domy, rychlá a drahá auta, motorky, velké zahrady, soukromé ordinace, soukromé cestovní kanceláře, soukromé právnícké praxe apod.

Majetek odkazuje ke statusovým znakům; adolescenti nové střední třídy vnímají jako součást svého statusu také drahé velké psy s rodokmenem a všestranně nadané děti. V životních projektech a příbězích se vyskytují jenom lidé bez jakýchkoli vad: krásní muži, ženy, partneři, partnerky, děti.

Chtěla bych mít pěkný domek (pochopitelně i s bazénem) někde na předměstí. Měl by mít velkou ovocnou zahradu, altánek a všude plno květin. (Ž, 82)

Jsem zvědavá, co naše kuchařka přichystala k jídlu. (Ž, 103)

Na víkend bychom jezdili na chalupu někde blízko lesa... jednou budu bydlet v malé vilce v menším městě... Nebylo by špatné mít svou loď a brázdit si moře. U svého domu chci mít velkou zahradu se spoustou květin. (Ž, 402)

Tak které dneska? Dneska mám chuť na něco rychlejšího a výstředního. Tak to bude moje oblíbené Ferrari. Jaguára dneska nechám doma. (M, 424)

V klidu bych se vypravil na cestu do práce svým sportovním vozem. Zastavil bych před cestovní kanceláří v honosné budově nesoucí moje jméno. (M, 895)

Rád bych bydlel v rodinném domku na okraji města s velkou zahradou. Dům by nemusel být velký, ale musel by být kvalitně vybaven. (M, 908)

Nebudu žádná kariéristka, ale peněz bych celkem mohla mít dost. Jsem totiž rozmazlená a musím mít všechno, na co si vzpomenu. (Ž, 996)

Bydlet bych chtěla v hezkém rodinném domku někde na periférii většího města. Možná bych měla psa. (Ž, 1002)

Mohli bychom bydlet ve vlastním domě nebo bytě s dobrým vybavením. (Ž, 1215)

Kromě obytné nemovitosti chci vlastnit nemovitost neobyvatelného charakteru, a to garáž. V ní vyleštěně, nalakované jednopole motorové vozidlo značky Kawasaki nebo Suzuki. (M, 1366)

...Žít jako nějaký chudák – nepředstavitelné. (M, 1473)

Nouzi, hlad, bezdomovectví, nemoc, smrt, narození postiženého dítěte a jiné takové osobní katastrofy nikdo neočekává. V jejich obrazech světa nejsou nemoci, umírání, nezaměstnanost. Jedinou vadou na kráse světa jsou války. Ty jsou ale někde jinde, daleko, v jiné části světa, takže se jich nedotýkají. Jediným velkým problémem, který si adolescenti nové střední třídy uvědomují, je devastace životního prostředí. Život adolescentů nové střední třídy neodbytně připomíná ideální svět seriálových příběhů.

Alternativně k dobré majetkové situaci a postoji, že majetek je samozřejmost, se vyskytuje plán všeho majetku se zbavit, osvobodit se, mít dobrovolně jen málo majetku a žít dobrovolně skromně.

Prodávám veškeré zařízení, dům, auto a ponechávám si pouze svého psa. (M, 56)

Opustíme náš trochu těsný ale útulný a jednoduše zařízený byt a v staré káře vyrazíme do hor na naši chatičku. (Ž, 444)

Tento odmítavý postoj k majetku se dá interpretovat jako odstup buržoazních adolescentů od buržoazního světa. Podle Loesberga tento problém vysvětluje Bourdieu tak, že buržoazní adolescenti jsou na jedné straně ekonomicky privilegiováni, na druhé straně však jsou dočasně vyloučeni z ekonomické moci. Svůj odstup od světa, který si nemohou doopravdy přivlastnit pak vyjadřují odmítnutím spoluviny (Loesberg 1999, s. 214).

7.1.5 Volný čas a zábava jako všeobecný a samozřejmý fenomén

Životní projekty adolescentů nové střední třídy obsahují očekávání, která vycházejí z předpokladu, že mít svůj vlastní osobní volný čas je normální a samozřejmé. Tito adolescenti, na rozdíl od adolescentů dělnické třídy, věnují volnému

času a zábavě ve svých životech velkou pozornost a prostor. Očekávají, že budou svůj volný čas trávit se svými partnery, občas ale bez svých dětí.

V létě dovolená, s dětmi, někde u vody. V zimě, raději bez dětí, na horách. (M, 9)
Parta asi 10 lidí kolem třicítky. Scházíme se takhle pořád, už dobrých deset let. Já, můj nejlepší kámoš z mládí, stará parta. Blbli jsme jako děti. (M, 6)

Mým velkým snem je cestovat. (Ž, 70)

Těším se na zítřek. Projedíme s přítelem Evropu. (Ž, 97)

Pak bych si asi taky přála mít nějakou lesní chatu, kam bych mohla jezdit s dalšími lidmi.

Zašla jsem do zábavního parku. Byla jsem tam se svým přítelem. Pobavili jsme se tak jako malé děti. (Ž, 137)

Bavíme se až do zavření klubu. Pak si najímáme taxík a odjíždíme za svítání domů. (Ž, 181)

Občas si zajdeme do luxusní restaurace, o které tady není nouze, za kamarády, popovídat si a dát si nějakou tu sklenku martini s ginem a s čerstvě zmraženým ledem. (M, 195)

Po práci se věnuji sportu. Máme s kolegy pronajatou sportovní halu a trávíme zde každé odpoledne pracovního dne. Ze svého platu si to můžu dovolit. (M, 1021)

Dneska odletím s dcerkou na Krétu a uděláme si všichni krásné prázdniny. (Ž, 1183)

7.2 Život podle učňů: reprodukce života rodičů

7.2.1 Práce jako zdroj příjmu a nutné zlo

Adolescenti dělnické třídy považují práci pouze za zdroj obživy. Práce je nutností, nikoliv osobním naplněním. Práce je nezajímavá a stereotypní. Učni jsou přesvědčeni, že pracovat se musí. Ve svých životních projektech obvykle nepočítají s nějakým konkrétním povoláním. Většinou jim jde o to někde vydělat peníze, dost peněz, a je lhostejné v jakém oboru.

Shušnou práci, dobře placenou. (M, 1489)

Kdybych měl nějakou rodinu, chodil bych do práce a staral se o rodinu. Tak by vypadal můj každý den, dokud by se děti neosamostatnili. (M, 1531)

Mít příjemné zaměstnání, kde se dá vydělat dost peněz na to, abych se za to uživil. (M, 1537)

Především bych chtěl mít dobré pracovní místo a slušný plat. (M, 1556)

Ráno jedu do práce. Nevím kde nevím do jaké ale chtěl bych se dostat někde k tiskárně. (M, 1571)

Zaměstnání může být úplně jiného oboru, než ve kterém se právě učím. I když nejraději chci dělat práci, která má budoucnost, takže klidně i nějakého opraváře automobilů, ale kdo by vyjel se nebude všechno opravovat za pomoci počítače, to

bych raději jezdil jako řidič v rychlém záchranném voze, ovšem u toho je velké riziko, že někde někomu ublížím při práci. (M, 1582)

Chtěl bych mít dobře placené místo v zaměstnání nebo svoji firmu. (M, 1625)

Chtěl bych mít svoji soukromou autodilnu nebo aspoň v některé dělat nebo jezdit s nějakým moderním autem. (M, 1660)

Doufám, že v té době budu mít dobrou práci. (M, 1671)

Chtěl bych mít slušné zaměstnání se slušným platem. Chtěl bych být vyučen mít vkuční list, maturitu a případně vysokou školu. (M, 1667)

Budu dělat do dvou hodin... Půjdu do druhého zaměstnání, abych uživil rodinu a zaplatil nájem. (M, 2143)

Divky neočekávají, že by mohly někde vydělat dost peněz. Spíše počítají s tím, že budou někde dít za malou mzdu. I v tomto případě je možné pro vysvětlení použít teorii P. Bourdieu o reprodukci životních stylů: už adolescentky dělnické třídy mají do svých těl vepsány nejenom nízké aspirace, které jsou důsledkem mizerných vyhlídek a nadějí, ale také očekávání mzdy, která bude mnohem nižší než mzda dělnických mužů.

Půjdu do práce abych se tam seděla a přišla domů utahaná s malou mzdou a nadávala na drahou a bidu. (Ž, 1840)

Budu chodit do práce a snažit se vidět si nějaké peníze ať je z čeho žít. (Ž, 1859)

Pracuji v Olomouci v OLMĚ a vyrábím jogurty a pudinky atd. (Ž, 1893)

Proto bych chtěla dělat a pracovat v modernizaci a se slušnými lidmi. (Ž, 1902)

...budu chodit do práce tak jako každé... (Ž, 1702)

...Asi jako každý zprávný občan ČR budu chodit do práce... (Ž, 1783)

...Ráno vstanu... půjdu do práce... (Ž, 1809)

...budu někde tvrdě pracovat a vydělávat si na živobytí... (Ž, 1829)

Všechny učnice ve svých životních projektech pracují. Na rozdíl od gymnazistek si nedovedou představit žádnou alternativní strategii, např. rodinnou kariéru.

7.2.2 Tradiční rodina: otec, matka, děti

Adolescenti dělnické třídy nevolí k rodině žádné alternativy. Všichni uvážují o tom, že budou žít v manželství a budou mít děti. Rodina, to jsou pro ně primárně děti.

Budu mít tři děti. (M, 1498)

...mít manželku a dvě děti (kluka a holčičku) a počítat si ze životem tak, aby jsme se měli rádi, byly jsme zdraví, měli se dobře a vzájemně se milovali jako správná rodinka. (M, 1540)

Až se spamatuju tak se asi oženým a budu možná mít nějaké děti... (M, 1548)

Rodinu bych si chtěl založit až budu dobře finančně zaopatřen (M, 1577)
Chtěl bych mít hodnou a pěknou ženu, dvě děti (M, 1633)
Můžu mít šťastnou rodinu z manželem dobře vycházet mít peníze, abychom spolu dobře vycházely (Ž, 1707)
Budu mít dvě děti, které se budou učit tentýž obor jako já (Ž 1986)
Už budu vdaná a budu mít starosti (Ž, 2001)
Budu vdaná a mít hezké děti (Ž, 2036)
Chtěla bych mít svoji rodinu, o kterou se budu pečlivě starat (Ž 2097)
...zajedu si domů za svou milou a lásky plnou manželkou a za mim synem Danielem a dcerkou Denisou (M, 2161)
Manželka by neměla být zlá, trestně stíhaná, měla by být chytrá, sexi. (M, 1490)

Adolescenti dělnické třídy popisují takové životní projekty, ve kterých je spojena starost o děti se starostí o domácnost. Pravděpodobně to souvisí s tím, že tyto adolescenti si myslí, že péče o děti znamená uspokojovat jejich primární potřeby, nikoli plnit výchovné a emocionální funkce.

Učnice ani učni neočekávají dělbu práce v domácnosti, očekávají tradiční rodinu: hlavně ženy se mají starat o děti a o domácnost. Adolescentky dělnické třídy to považují za samozřejmé. Pokud už vůbec některý chlapec píše o tom, že se bude se svou partnerkou v péči o domácnost a děti dělit, očekává, že tak učiní sám od sebe, dobrovolně.

...tak bych pomohl něco udělat manželce a potom něco kolem domu. Třeba upravit zahradu okolo baráku (M, 1561)
...nachystám svačiny pro mne a mou ženu (M, 1594)
Své rodině se budu věnovat tak dlouho dokud budu moci (M, 1614)

Péči, vlastně starost o děti, tak mají ve svých životních projektech především dívky. Zabývají se většinou základní péčí, jako je jídlo apod., ale na rozdíl od gymnazistů se chtějí o děti starat samy. Neočekávají pomoc svých rodičů a už vůbec nepřemýšlejí nad tím, že by se jim o děti starala chůva.

A jak bych si to představovala v domácnosti. Byla bych ráda kdyby to fungovalo takto. Ráno vstanu s manželem nachystám mu svačiny do práce., posnídáme spolu. A pak ho vypravím do práce. A kdybych měla děti. Tak jim nachystám také na stůl snídaň. Uvařím jim buď čaj nebo jim udělám kakao. Samozřejmě že se půjdu umýt a vyčistit si zuby a převleču se do domácího oblečení. Jakmile děti vstanou tak posnídají a půjdu sníst aby se umily. Děti si budou hrát nebo se budou dívat na televizi a já budu uklízet navařím oběd mezitím umiju nádoby, vysaju no prostě poklidím. Ve 12⁰⁰ hod. Dám dětem i sobě oběd pojíme spolu a po obědě dám děti spát. Já si opět umiju nádoby po obědě. A budu vyčkávat kdy přijde manžel domů. Jakmile přijde tak mu ohřeju oběd on poji a já půjdu zbudit děti pokud uš nejsou zhruba. Obležu je samozřejmě že i já s manželem a půjdeme se projít ven tak aspoň na tu jednu nebo jednu a půl hodinku. Když přijdeme zvenku tak je samozřejmě

že děti mají hlad tak jim udělám svačiny. Kolem 19⁰⁰ h. vykoupeme děti a dáme je spát. My dva se podíváme na televizi a potom půjdeme spát. Samozřejmě že sem tam by tam mohly být také zábavy. (Ž, 1721)

...si budu užívat mateřské se svým malým dítětem. Pokud tohle dítě nebude prvorozené začnu svůj den vypravování mého staršího dítěte do školky a nebo také už brzo ráno krmení a přebalování mladšího dítěte. Po vypravování staršího dítěte do školky budu nejspíš běhat po bytě a uklízet, vařit starat se o dítě, které budu mít doma. Po obědě půjdu na procházku buď z jedním, nebo z obouma dětma. Ažpřijdu domů z procházky, bude už můj manžel doma z práce. Společně uklidíme nepořádek co se nashromáždil od oběda a půjdem si hrát s dětma, nebo se dívat na televizi. Možná, že kolem páté hodiny zavoní návštěva, které uvaří kávu nebo čaj. Postarám se o děti tak, aby už kolem 7 hod. spaly. (Ž, 1783)
Své rodině se budu pečlivě věnovat hlavně svým dětem, protože děti mají být vychovávány ne že by z nich byli nějakí drzí a sprostý děti. (Ž, 1804)
Uklidím si doma a půjdu pro dítě do školky (Ž, 1810)
Spravuju manželovy ponožky (Ž, 1842)
Přijde manžel a vynadá mi co si pořad povídám se sousedkou (Ž, 1846)
Chtěla bych být hodnou a starostlivou matkou a manželkou pro muže a pro mě dvě děti (Ž, 1875)
Chci mít dvě děti, chlapečka a holčičku. A budu je vychovávat tak jak mě vychovávala moje maminka (Ž, 1915)
Já nechci aby moje děti vyrůstaly v jiným světě než já (Ž, 2067)

7.2.3 Vzhled a sex jako okrajový fenomén

Jak jsem se již zmínila, kategorie vzhled a sex je v životních projektech adolescentů dělnické třídy málo naplněná. Adolescenti dělnické třídy jsou spíše zaměřeni na práci a na rodinu.

Třeba si zajdu za nějakýma kurvama. (M, 1510)
Bud' bysme počali nového potomka nebo by jsme se milovali jen tak z legrace. (Ž, 1765)
Až odedou děti spát tak se s ženou pomalu odebereme do svého hnízdečka lásky (M, 2164)

7.2.4 Peníze a majetek jako nesamozřejmý, ovšem nutný fenomén

Pro adolescenty dělnické třídy je základním snem mít dům nebo alespoň vlastní byt a také auto.

...svůj vlastní dům... (M, 1518)
...mít vlastní byt, nejradši ve svém okolí kde bydlím (M, 1540)
Budu bydlet v rodinném domě s velkou zahradou. V mém domě bude hodně pokojů, v každém televize, video, satelit, stereo, velký gauč... pak možná budu mít tři auta (M, 1547)

...auto by mělo být co nejlepší značky... (M, 1571)

Budu mít svůj barák pěkně zařízený (Ž, 1855)

Moje rodina bude bydlet ve velké vile s velkou zahradou... na zahradě budeme mít také bazén (Ž, 1990)

Všimla jsem si zajímavého detailu, který dokresluje celý obraz odlišného vidění světa: adolescenti dělnické třídy chápou auto jako pouze mužskou záležitost, ovšem adolescenti nové střední třídy tímto způsobem vůbec neuvažují: vlastnit auto a řídit auto mohou jak ženy, tak muži.

Učni neočekávají, že majetek (vlastní byt nebo auto) přijde jaksi sám od sebe, naopak si myslí, že získat jej bude velmi obtížné. Adolescenti dělnické třídy totiž ve svých projektech připouštějí i to, že peníze mít nebudou, na rozdíl od adolescentů nové střední třídy, kteří si chudobu a nouzi nedovedou představit; vlastně o takové možnosti vůbec neuvažují. Naopak, mít majetek považují za samozřejmost.

7.2.5 Volný čas a zábava: jak pro koho

Učni se ve svých představách o náplni času po pracovní době většinou dívají na televizi, chodí na procházky, do hospody a starají se o domácnost.

Volný čas mají ve svých životních projektech převážně chlapci, dívky téměř žádný volný čas neočekávají; naopak očekávají, že téměř veškerý čas věnují rodině a práci, a to v tomto pořadí.

Z životních projektů vyplývá, že v této sociální třídě ženy a muži tráví volný čas odděleně: muži preferují trávení volného času s kamarády (v hospodě u piva), ženy, pokud jim nějaký volný čas přece jenom vznikne, preferují posezení s kamarádkou u kávy, případně popovídání si se sousedkou.

Zapálím si ionta a půjdu se bavit do nějakého baru nebo na nějakou zábavu. A k večeru se půjdu projet nějakým dobrým autem nebo na motorce na projížďku. A svůj den ukončím tím, že si pozvu k sobě domů nějaké kamarádky a kamarády a budeme se vzájemně bavit do té doby, dokud neusneme. (M, 1510)

Z práce se stavít někde s kamošama na pivo a za ženskýma. (M, 1573)

Po práci si asi zajdu s kamarády například na pivo nebo na hokej nebo na fotbal (M, 1611)

Asi se slezu s kamošama zavzpomínáme na starý časi začadíme a popijem (M, 1619)

7.3 Obsah zásoby vědění: shrnutí

V kapitole o obsahu zásoby vědění jsem dospěla k závěru, že obě skupiny adolescentů mají ve svých životních projektech zahrnuty shodné prvky životního světa, odlišují se však v tom, na které prvky kladou důraz a jak je budou naplňovat. Adolescenti nové střední třídy preferují práci a volný čas, adolescenti dělnické třídy preferují tradiční rodinu a práci.

Adolescenti dělnické třídy považují práci za nutné zlo, za pouhý zdroj příjmu. Práce je nezajímavá a stereotypní, je nutností, nikoliv osobním naplněním. Učnice navíc ještě předpokládají, že jejich mzda bude mnohem nižší než mzda mužů.

Adolescenti dělnické třídy očekávají, že budou žít v tradiční rodině s tradičním rozdělením rolí. Učnice považují za samozřejmé, že se budou samy starat o své děti. Péče o děti se často omezuje na uspokojení primárních potřeb (jídlo, hygiena apod.). Adolescenti dělnické třídy se málo zabývají svým vzhledem a málo píšou o sexu. Co se týká peněz a majetku, nepovažují je za samozřejmost, jsou přesvědčeni, že peníze se musí vydělat prací.

Adolescenti nové střední třídy očekávají, že budou žít atraktivní a zajímavý život, který bude odlišný od nudného života, který vedou jejich rodiče. Mají vysoké aspirace a velkou představivost. Práci chápou jako seberealizaci a jako profesní kariéru. Rodina je pro ně primárně partnerské soužití. Očekávají, že budou mít děti, budou je vychovávat, často však se na výchově budou podílet prarodiče nebo chůva.

Adolescenti nové střední třídy považují vzhled a sex za důležitý fenomén. Zejména dívky míní, že o tělo je třeba pečovat. Chlapci očekávají, že budou mít atraktivní partnerku.

Vztah k majetku a penězům je často zamlčený. Adolescenti nové střední třídy však očekávají zcela samozřejmě, že budou dobře materiálně zabezpečeni.

Adolescenti nové střední třídy považují za důležitý fenomén také volný čas a zábavu. Předpokládají, že budou volný čas trávit společně se svou partnerkou nebo partnerem, často však bez dětí, které dají na hlídání svým rodičům. Naopak adolescenti dělnické třídy předpokládají, že budou volný čas trávit odděleně podle pohlaví. Učnice navíc neočekávají velký volnočasový prostor, spíše předpokládají, že většinu svého času budou věnovat rodině a domácnosti.